

Druga slovenska umetniška razstava.

Pred dvema letoma so se prvič združili slovenski umetniki, da priredé skupno razstavo svojih slik, kipov in načrtov. Že takrat smo z veseljem pozdravili ta prvi poizkus, s katerim so stopili naši umetniki kot združeni zastopniki upodablajoče muze pred narod, mu pokazali svoj napredek in svoje pridobitve ter ga s tem poklicali k oni vzajemnosti, katera mora vladati med narodom in umetnikom, da se gmotna in duševna moč združita v eno zmagujočo in razvijajočo se kulturno silo.

Z istimi nazori in vzori smo opazovali tudi to razstavo, iz katere nam odseva mišljenje in estetična izobrazba našega umetniškega slovenstva v vidnih in izrazitih oblikah, katere so deloma plod vladajočih struj, deloma krepki izrazi lastne individualnosti.

Preglejmo razstavo najprej z njene splošne numerične in personalne strani! Žal, da nam ni mogoče, podati o celi prireditvi tako popolnih slik, kakor o prvi slovenski umetniški razstavi (glej „Dom in Svet“ 1900, str. 728. do 729.), ker nam prostor v „Narodnem domu“ ni dovoljeval tako celotne reprodukcije, vendar upamo, da boljše umotvore kmalu pokažemo svojim čitateljem tudi v „Dom in Svetu“.

Razstavljenih je bilo 163 umotvorov, in sicer so bili zastopani sledeči umetniki: Fran Berneker, kipar na Dunaju (4), Ivan Grohar, slikar v Ljubljani (13), Rihard Jakopič, slikar v Ljubljani (41), Matija Jama, slikar v Kraljevcu na Sotli (34), Louise Jama van Rakers, slikarica v Kraljevcu (2), Elsa pl. Kastel v Ljubljani (5), Roza Klein, slikarica v Ljubljani (2), Franc Klemenčič v Boštanju (2), Ivana Kobilca, slikarica v Sarajevu (1), Vinko Levičnik, kipar in suplent na realki v Idriji (1), Franc Mirt v Trstu (1), Celestin Mis, kipar in profesor v Ljubljani (11), Ant. Gvajz, slikar v Gorici (6), Alojzij Repič, kipar na Dunaju (2), Melita Rojic v Gorici (3), Matej Sternen, slikar na Vrhniku (17), Ivan Zajec, kipar na Dunaju (2), Ivan Žabota, slikar na Dunaju (4), Peter Žmitek, slikar v Pragi (11).

To so izvečine mladi talenti, razvijajoče se umetniške sile. Ko smo pregledovali razstavo, se nam je zdelo, da so poslali v izložbo studije, katere kažejo bolj, česa so zmožni, kakor pa, kaj so že naredili. Iz teh, sicer večinoma majhnih slik, se vidi, da našemu umetniškemu naraščanju ne manjka nadarjenosti, dasi je še bolj enostransko uporabljena. Na razstavi smo videli največ pokrajin ob različni

svetlobi. Od jutranje rose do žarečega pol dneva in temnega mraka, spomladi, poleti, v jeseni in po zimi, ob lepem in slabem vremenu — sploh ob najrazličnejših svetlobnih razmerah vidimo tu naslikane rastlinske predmete. Zdi se, da jim je pokrajina porabila vse najboljše moči. Želja hitro vjeti in na platno ohraniti bežeči žarek, je odvrnila pozornost od kompozicije. Zato je bil pogled na to razstavo bolj enoličen. Portret in pokrajina sta napolnila skoro vso dvorano, in le primeroma malo prostora je ostalo za druge umetniške stroke. Nimamo namena, da bi v sledečih vrsticah podali natančen popis razstave; le v kratkih besedah hočemo označiti zastopane umetnike po slikah, katere smo videli v razstavi.

Sternen slika s širokimi, drznimi potezami in je jasen v oblikah. Njegove barve se ravna po resnici in ne kažejo hlepenja po posebnih izrednih efekti. Njegov „Menih“ na primer nas spominja starih italijanskih portretov; drugo staro moško glavo je naslikal s širokimi, skoro sirovimi potezami, vendar s krepko karakteristiko. En akvarel in več risb nam kaže njegovo spretnost tudi v drugih slikarskih načinih.

Zelo zanimiv umetnik je Jakopič. Sicer se ne more reči, da so njegove slike dovršene, ker on se lovi ob posameznih svetlobnih efekti in postane tako enostranski. Trenutni barveni vtisek ga prevzame in mu obvladuje celo koncepcijo. Zato je v Jakopičevih slikah zares mnogo njegove lastne duševnosti. Morda nobeden izmed vseh drugih slovenskih umetnikov ne polaga v svoja dela toliko lastne analize, kakor Jakopič. On razkrajja svetlobo v njene sestavine. A žal da teh sestavin potem ne združuje, ne spaja, ampak jih polaga nekako trdo drugo poleg druge. Zato imajo njegove slike značaj momentnih barvnih študij.

Žmitek je še mlad umetnik in njegove slike opravičeno zbujajo mnogo nad. On ima finejšo tehniko, katera se zelo razlikuje od drugih. Ruska šola Répinova in Makovskega se nam kaže v njem očitno kot mnogo boljša od avstrijskih in nemških modernih struj. Oblika je jasnejša, kolorit nekako blesteč in izbran; več duševne sile je v njegovih obrazih.

Grohar je zastopan z več podobami. V potezah izraža zračne, fine barvne tone. Semtertje silijo posamezni toni preveč na dan, kakor n. pr. pri „Delu“. Obe sliki Devina pa sta nam v svoji zračni meglenosti jako ugajali.

Mnogo slik je izložil Jama. Posebno nam je ugajal njegov portret „V praznji obleki“. Mnogoštevilne pokrajine se nam sicer predstavljajo v značilnih svetlobnih efekti, vendar so nekam prazne, nedovršene. Gospod Jama je pa sicer našim naročnikom že znan po raznih pokrajinskih in ornamentalnih ilustracijah v našem listu. V tem slogu so tudi njegove oljnatе slike, v katerih se trudi, da v sočnih barvah izraža razne vremenske nianse.

Gvajz je izložil nekaj novejših del, katera imajo bolj trezen, oglašen značaj in kažejo njegovo tehnično spretnost. Iz solnčnih goriških krajev je vzel svoje pokrajinske prizore in tihožitja, ki splošno ugajajo.

Žabota se je pokazal dobrega portretista s skrbno in izrazito tehniko; Klemenčič in Mirt sta istotako izpostavila vsak po en dobro izdelan portret.

Izmed kiparjev omenjamo g. Bernekerja, kateri je razstavil več jako krepko in karakteristično modeliranih obrazov, in g. Zajca, kateri nam je podal monumentalen načrt za vodnjak z ženskimi podobami. G. Mis je pa izložil več jako lično in fino izdelanih reliefov, ki so lepi vzorci za šolsko uporabo. Tudi Repič je zastopan z reliefom ženskega profila in Levičnik z jako značilnim portretnim poprsem stare gospe.

Primeroma jako številno zastopane so naše umetnice. Kobilca je razstavila le svoj lasti portret, a ta dela čast njeni umetnosti. Gospodična Kastlova je v svojih kiparskih in slikarskih delih pokazala svoj fini čut za natančno, v vse podrobnosti segajoče oblikovanje, med tem, ko se Lujiza Jamova drži bolj moderne, sicer bolj poudarjajoče, a manj natančne tehnike. Gdčna. Roza Kleinova je razstavila z ogljem krepko risani glavi, Melita Rojčeva pa nekaj ličnih akvarelov.

S tem smo omenili vse zastopnike slovenske umetnosti na tej razstavi. Res je, da ta razstava ni splošno slovenska, ker smo pogrešali raznih umetnikov. Nobenega religioznega dela ni bilo na celi razstavi in poleg tega izmed mlajših nista bila zastopana niti Germ ni Vavpotič. Vendar glavna smer naše sedanje slovenske izobraževalne umetnosti se je tu po-

kazala. Na njej je prevladovala večinoma impresionistična smer. Dnevno časopisje je z njo le deloma soglašalo. Poleg člankov, ki so bili jasno le reklamnega značaja, so se oglašali tudi resni glasovi, ki so zahtevali, da se naj slovenska umetnost povzpne do višjih idej in naj nastopi tudi kot kulturna splošnoizobraževalna sila s slovenskim ljudskim in narodnim značajem. Vso čast dajemo svojim umetnikom, dokler proučujejo moderne bolj in manj opravilne umetniške struje. Z veseljem sledimo vsakemu njihovemu poizkusu, da z urnim kistom pridružujejo na platnu razne prirodne pojave. A pri tem bi jih vendar opozorili, da naj se ozró tudi na globokomiselnost in umetnostno dovršene umetnike v drugih slovanskih rodovih, kateri so s svojimi iz narodnega duha zajetimi slikami postali mogočni kulturni faktorji. Sicer ni tudi pri njih vse posnemanja vredno, vendar ako omenimo poljskega Matejka, Brandta in Styka, ruskega Vereščagina in Rěpina, hrvaškega Medovića in Bukovca, češkega Brožíka, Aleša in Manesa, ali slovaškega Úprka, mislimo, da smo dovolj označili smer, v kateri bi si želeli slovensko umetnost. Ne posnemati — pač pa delovati v podobnem duhu narodne umetnosti, bodi nam geslo za bodočnost!

Mnogo bolj še, nego na prvi razstavi se je tu pokazal individualni značaj naših umetnikov. Videli smo v njih krepko izražene osebnosti. Večinoma stojé pod vplivom moderne smeri, katera išče svojih uspehov v naglašanju in poudarjanju posameznih efektov. A pogrešali smo večinoma domorodnih in višjekulturnih idej. Sicer pa vemo, da so i naši umetniki, večinoma za cerkve, izdelali tudi drugačna, sicer manj moderna, a ljudskemu duhu bolj prikladna dela. Zato smo pa na tej razstavi bolj studirali njih individualne posebnosti.

Z veseljem beležimo, da se je sploh posrečilo prirediti to slovensko umetniško razstavo. Bila je nekaj sezonski pojav, ki kaže, da je v našem mladem umetniškem naraščaju dovolj nadarjenosti za velika dela. Želimo mu še razširjenega obzorja, izobrazbe duha, razvoja tehničnih sil in gmotnega prospeha. Če to doseže, zre naša umetnost v oči veseli bodočnosti!

Dr. E. L.

